

ІСТОРИЧНЕ МІСТОБУДІВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ С.М.Т. ЗОЛОЧІВ В АСПЕКТІ РЕКОНСТРУКЦІЇ ЦЕНТРУ

Реконструкція історичних населених пунктів України, серед яких с.м.т. Золочів Харківської області, вимагає особливого підходу, який має ґрунтуватися на усвідомленні необхідності збереження, раціонального використання культурної спадщини і охорони традиційного середовища.

Містобудівний розвиток с.м.т. Золочів, заснованого як фортеця у 1677 р., нерозривно пов'язаний з ландшафтними властивостями та особливостями території, на якій він розташований. Своєрідний ландшафтний образ міста зумовлений специфічними рельєфними особливостями: високим крутим правим та помірно рівнинним лівим берегом ріки Уди, у заплаві якої сконцентрована основна забудова історичного середмістя. Територія поселення поділена рікою на два планувальних утворення – західне та східне: історичне середмістя (колишня фортеця Золочів із слободами Аксенівка та Довгалівка) розташована на лівому березі ріки, на правому березі міститься історичне передмістя – слобода Западенька. Планування міста зберігає переважно вільною від забудови заплаву ріки Уди та правобережні схили, зараз укріплені зеленими насадженнями. Історично територія міста протягом XVII – XVIII ст. регламентувалася фортечними валами, ровами і головними шляхами, які виходили з нього у двох напрямках. Вали та рови фортеці не збереглися до нашого часу але вплинули на розташування вулиць центральної частини сучасного селища. Формування кварталів у центральній частині міста завершилось до середини XIX ст. Розвиток населеного пункту пожвавився з приходом у містечко залізниці у 1910 р. Комплекс залізничних будівель формує невеликий історичний ареал в районі сучасної залізничної станції. Населений пункт продовжує активний розвиток з кінця 1940-х до кінця 1980-х рр. Зведення у центрі селища громадських будівель в стилістиці радянського модернізму 1970-х рр. вельми гармонійно поєдналися з історичною забудовою попередніх періодів. З кінця 1980-х рр. розвиток селища призупиняється, кількість населення зменшується. Характер історичного розпланування та забудови в центрі селища практично не змінився. Особливості містобудівного розвитку селища зумовили формування досить цілісного й однорідного архітектурного середовища, де переважає квартальна малоповерхова периметральна забудова, переважно садибна. Найцінніша і найбільш насичена в архітектурному відношенні забудова зосереджена у кварталах на території колишньої фортеці та головної вулиці – Центральної.

Історичному архітектурному середовищу селища властиві такі риси:

1. Наявність двох типів історичного архітектурного середовища:

а) домінуючої садибної малоповерхової забудови регулярних кварталів із низькою щільністю, значними розривами по фронту вулиць;
б) вкраплень двоповерхової мурованої забудови кінця XIX – середини XX ст. у центральній частині міста, вздовж головних вулиць.

2. Мала кількість історичних архітектурних домінант, наявність нечисленних архітектурних акцентів без значних контрастів за масштабом; унаслідок цього – відносна одноманітність забудови.

3. Відсутність дисгармонійних споруд в історичній забудові центру.

4. Зв'язок історичної забудови з міським ландшафтом.

5. Добра збереженість історичного розпланування селища Золочів.

6. Значна роль традиційної рядової забудови у формуванні архітектурного образу міста при невисокому загальному рівні її архітектурних якостей.

Компактно зосередження пам'яток культурної спадщини в центрі селища обумовлює необхідність визначення для них єдиної комплексної охоронної зони в межах центру. Певну цінність мають природні території, які зберегли історичний вигляд і пов'язані з видовим розкриттям пам'ятки архітектури – Вознесенської церкви. На цих теренах мають бути встановлені зони регулювання забудови та охоронюваного ландшафту. Історичне розпланування селища, що збереглося з XVIII ст., також підлягає охороні, шляхом встановлення зони регулювання забудови.

Будівлі адміністративного та культурно-побутового призначення сконцентровано в центрі селища вздовж головної вул. Центральної, що являє собою основну композиційну вісь і перетинає поселення у широтному напрямку. Не зважаючи на те, що селище склалося вздовж ріки Уди в меридіональному напрямку, підкріпленому залізницею, зберігається значення головної осі населеного пункту широтного характеру. Генеральні плани 1966 р., 1975 р. та 1989 р., розроблені інститутом «Харківпроект», ігнорували історичне розпланування та передбачали в історичному середмісті забудову мікрорайонного типу з формуванням сучасного комплексу громадських споруд. На основі аналізу історичного містобудівного та архітектурного середовища селища, в рамках дипломного проекту магістра, пропонується реконструкція його центру з розвитком у широтному напрямку з формуванням залізнично-автобусного вокзального комплексу в районі існуючої залізничного вокзалу за межами історичного центру. Формування вокзального комплексу пов'язане із концепцією розвитку поселення не як самостійного містобудівного утворення, а як центру місцевої системи розселення. Реконструкція транспортної інфраструктури дозволить розвантажити центральні вулиці селища та створити зручні зв'язки між районами селища та населеними пунктами селищної ради. Заплава р. Уди має перетворитися на рекреаційну зону. Історико-культурна складова буде застосована для формування туристичних зон не тільки місцевого, а й регіонального рівня як нова містоутворююча функція.